

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția și Administrația
BUCUREȘTI
Strada Regală, 6

SUPT DIRECȚIA UNUI COMITET

ABONAMENTUL
10 Lei pe an

Priveliști din țara noastră: Colintina ¹.

Din șoseaua Ștefan-cel-Mare prin noua aleie de căsuțe a fabrican-
tului de cărămidă Maximilian Tonolla, stăpînul marilor terenuri goale
din vecinătate. Cînd ai ieșit din această cărărușă de ieri-alaltăieri,
ai înaintea-ți un întins tărîm gropos, pe care-l acopăr zdrențe de
iarbă înroșită.

El se prăvale spre heleșteul Teilor, destul de aproape de Bucu-
rești ca să se poată inneca în el copii fugari de la școală, cari aleargă
după scăldat. Pe margenea liniștitei ape reci se ridică vechi arbori
dezgoliți, din mijlocul cărora se ivesc castelul și biserica de înmor-
mîntare a familiei Ghica, mari clădiri moderne care, în părăsirea lor
desăvirșită, pirotesc de o bătrîneță innainte de vreme.

Odată era aici lingă Colintina, în preajma lacului, o bisericuță
clădită de Barbu Văcărescu, unchiul poetului Ienachi cel d'întăiu.
Fiica lui Barbu și a soției lui, Roxandra Ruset din Moldova, a fost
soția lui Dumitrachi Ghica, fratele lui Grigore, Domnul tăiat al Mol-
dovei. Din această căsătorie se născu un fiu care primi numele de
Grigore al unchiului injunghiat. Grigore Ghica cel nou fu mare boier
al țerii sale și, după Bănie, ajunse Domn, deschizînd iarășî, în urma
întimplărilor din 1821, șirul Voevozilor de țară. Într'un tîrziu, el se gîndi
la bisericuța de la Colintina, a bunicului său după mamă, și făcu
dintr'insa un greoiu mausoleu rotud, de cărămida ieftină. Acolo voiă
să se odihnească.

Soția lui Ghica-Vodă, Mărioara Hangerli, care avea la suirea pe
tron a soțului ei abia patruzeci și trei de ani, nu fu primită statornic
la Curte, și trebui să rămîie mai mult în străinătate atîta timp cit
fu Domn Grigore. Nici copiii ei mai tineri nu fură lăsați să stea
acolo cu dînsa. Dar cînd Rușii năvăliră în 1828 și Domnul căută

¹ Urmînd călătoriile de cercetare, din care a izvorit cartea mea «Sate și Mă-
năstiri», voiu tipări pe rînd în această revistă pagini care nu vor alcătui decit
peste mai multă vreme o nouă carte, asupra întinsei părți necunoscute a României.

drumul de mîntuire al Ardealului, nu mai era nimic care să împiedece pe Mărioara de a se așeza pentru totdeauna în țară. În 1836, puțin timp după ce sprijinul rusesc ridică la locul cel mai înalt pe frumosul Alexandru, fratele mai mic al lui Grigore, acesta muri împovărat de vîrstă. Doamna văduvă, care nu stătuse nici-odată lingă baldachinul Voevozilor, luă atunci reședința ei statornică la Colintina, și pentru dînsa se ridică în dumbrava copacilor bătrîni un palat strălucit pentru vremea aceia, croit și împodobit după obiceiurile Apusului. Vulturi păziau pe stîlpîi de cari se prindeau canaturile grilei de fier; lei pe brînci stăteau înaintea scării, supt fațada sămănată cu podoabe de stuc în jurul marilor ferești luminoase. Această scară cu părății acoperiți de picturi europene: figuri mitologice, paseri, ghirlande, ducea la lungi șiruri de odăi gătite pentru oaspeți și la marele salon ce aștepta danțurile vesele ale ușuratecii lumii bune. În dos, terasa largă dădea o priveliște nobilă asupra arborilor înșiruiți ca grenadii, asupra rotondei de cărămidă, lingă care dormia, într'un mormînt iefen, de piatră sură, domnescul soț neîmpăcat până la moarte, asupra apelor senin desfășurate ale lacului Teilor, al cărui nume chema în minte revărsarea parfumată a florilor galbene pe lacul albastru.

Grădina Doamnei, în față, cu lungi alei de umbră, casa Doamnei, biserica Doamnei, chiar. Până departe pămîntul roditor, foarte roditor din vecinătate, întinderea de modilci de lut, acoperită vara cu pajîștea de aur a griului, era tot a ei, și colo, la dreapta, în fund, lingă alt heleșteu al Ghiculeștilor, erau Fundeni Doamnei.

Veni anul 1848, după ce Domnia trecuse de la Alexandru Ghica la un dușman, Gheorghe Bibescu. Căderea acestuia prin atentat și tulburări de stradă fu plăcută «Doamnei», care avea pe atunci aproape șeptezeci de ani, dar păstra încă toată vioiciunea neobișnuită a spiritului ei ager și luminat. Însă înaintea revoluției tinerilor de la Paris și negustorimii din Lipscași ea se dădu în lături, și unul din feciorii ei, Dimitrie, care se arătase întăiu prielnic, trebui să se îndeărteze de mișcare.

Bucuria bătrînei principese fu însă desăvîrșită cînd veniră Turcii, conduși de unii oameni ciștigați de ideile Apusului, și, după dinșii, tovarășii de ocupație, Rușii, cu un întreg roi de tineri ofițeri, vorbind bine franțuzește, bind solid șampanie și învărtind elegant valsurile. Trăsurile de casă, trăsurile militare deprinseră drumul Colintinei, unde candelabrele sticliau de lumină răsfrînte, lăutarii se întrecău în cîntece vechi și nouă și bucătarii «europeni» lucrau cu zor pentru ospetele Măriei Sale. Convorbiri fine s'au încruciașat aici în

iatacurile bogate, și, răzimat ca Alfred de Musset de stilpîi sobei înalte, Fuad-Efendi a recitat poesii persane, înflorite în chiar gîndul său poetic, înaintea filfiitului parfumat al evantaliilor de dantele.

Supt Știrbei-Vodă, Domnul de după revoluție, palatul Doamnei, întristat de odată și părăsit de uniformele creștine și păgîne, îndăpostit sfaturi de opoziție zădarnică. Înțelegînd tot mai puțin, deșteapta nepoată a lui Vodă Hangerli, Fanariotul asasinat ca și Grigore Alexandru Ghica, văzu trecînd zgomotos înaintea-i un război, care nu-i mai aduse înapoi oaspeții, o mare luptă politică, în care nu-i mai venia nici-un rol, Unirea, căderea lui Cuza, și Domnul străin. Ea muri în Maiu 1871, luna teilor în floare și lacurilor albastre, puțin înaintea de-a împlini nouăzeci de ani. Casa ei fu întâiu o gospodărie mare fără stăpîn, apoi o ruină, pe urmă o școală de surdo-muți, iar, de cînd bieții copii s'au dus la Focșani, ea e locuită iarăși numai de amintiri, al căror pas nu împovărează scindurile așchiate și roase.

*

Lăsăm acest mormînt al eleganței, și luăm drumul spre Fundeni. Recunoaștem șoseaua Colintinei, în care tot mai este încă bucurie, acum în Novembre, supt umbrarele cu turburel și mititei. În stînga, Plumbuita, vechea mănăstire de pe movilă, în care cutare preot, care ni-o laudă, vede o ctitorie a lui Mircea-cel-Mare însuși. O potecă fără piatră și bogată în hopuri, duce la satul a căruia biserică ițiște de departe cele două frumoase turnulețe cu coperișul țuguiat.

Ea stă de-asupra altui lac, cu marginile puțin adînci, pirlite pe alocuri, șuviță de apă liniștită, căreia norii de Novembre îi dau o față tristă de plumb vechiu. Linile sînt cele obișnuite ale bisericilor din vremea lui Brîncoveanu. Ceia ce-i dă însă o frumuseță neobișnuită, sînt podoabele ce-i acopăr pe din afară păreții. Din tencuială tare ca piatra — pe care, până astăzi, însă vremea a învins-o ici și colo — meșterul răsăritean tocmit de Spătarul cel mare, frate, unchiu, cuscru de Domn, Mihai Cantacuzino, a făcut biserici fantastice cu mici cupole rotunde și candelaturnate în bolți, și păuni slabi cu coada dirză ca un sfiștoc, și trandafiri, și crenguțe cu flori mărunte. Nici-o biserică românească n'a primit vre-odată o astfel de podoabă.

Și acum trăsura merge pe priporul lacului, lingă adîncituri unde multe vite răzlețe pasc răbdător iarba pe jumătate uscată, lingă case de țară, vii și grădinile de zarzavat ale «Sirbilor». În sfîrșit, ea intră în București printr'o nesfîrșită șosea, care duce în piața Moșilor, pe d'înaintea mahalalei femeilor îmbrăcate în catifea și panglici pentru ziua de odihnă a Duminecii.

SUB STEJAR

Fericit moșneag stejarul !

*Ia 'n privește ce mai leagăn de 'ndrăgire el ascunde
Pe supt crengile plecate... Doar abia unde și unde
Printre rariștea de frunze poți privi în bolta clară.
Licărind vre-o stea sprintară...*

*Până și bătrînul hitru se 'nfioară de iubire...
Zău, copii, păziți cu grijă de stejarul, scos din fire,
Că 'nciudat pe bătrînețe-i vre o creangă să nu 'ntindă,
Cînd și cînd să vă pocnească pe furiș cu cîte-o ghindă...*

NATALIA IOSIF.

SIMA BALTAG

Sima Baltag silia să sfîrșească de ogorit. Mîinile lui noduroase de muncitor strîngeau voimicește coarnele plugului. Brazdele ogorului frăgezit de ploaie lunecau ușoare pe cormana lucitoare, revărsîndu-se de pe ea ca niște valuri negre. Un miros de pămînt reavăn și proaspăt plutia în urina plugului ca o mireasmă înviorătoare a țării.

Pe întinsul miriștilor uscate — arse pe alocuri spre înlesnirea arăturii — brăzdăturile plugurilor se învirstau ca niște petece negre pe o uriașă velință gălbuie, învechită, ieșită de soare.

Liniștea cîmpului o fărîmau numai cînd și cînd glasurile plugurilor ce mînau vitele din jug.

Stoluri de berze se rotocoliau prin văzduh, ca niște pete de lumină, luînd uneori, în bătaia soarelui, străluciri orbitoare.

Se duceau berzele, căci trecuse Pantelimonul.

Și numai ciocirlia mai răsăria din vre-un ogor, și o vedeai înălțîndu-se și plutind zburdalnică și guralivă în aerul luminos și albastru. Ai fi zis că spune cine știe ce povești plugurilor plecați pe coarnele plugurilor.

Rumînul nostru mergea tăcut în urina plugului, și curăța din cînd în cînd cormana cu oticul. Cum era adus de mijloc, jurai că-l trage spre pămînt o putere nevăzută. Căci dragostea ogorului îndoie de mijloc pe plugari și-i înlănțuie toată viața lor de pămînt, anestecîndu-li sudorile cu țărîna lui.

Dar, cînd se opria să mai răsufle boulenii din jug și se îndrepta de-șale, atunci vedeai ce strașnic voinic era Sima Baltag și ce mai sulife de priviri țîșniau din ochii lui mici ca de Tătar, vioi, și mai totdeauna ascunși supt streășina căciulii.

Sima Baltag?!.. Dar cine ar fi putut jura cu mîna pe cruce că știe cu adevărat ce vînt l-a adus pe veneticul acesta prin partea locului? Căci Baltag s'a pripășit numai de cinci ani în satul Vișoarei. S'a băgat întăiu isprăvnicel pe moșia boierului Ghiță Cornea și i-a slujit doi ani încheiați. Alerga din noapte până 'n noapte, și nu l-ai fi prins pe el să dea ziua ochi 'n gene nici cit ai scăpăra într'un anuar.

Atunci să fi văzut pază pe Vișoreni!

Până a nu veni Baltag pe moșie, oamenii se mai făceau că scapă ba un cal, ba un bou în grîul boieresc. Dar, după ce-a venit hoștașta de isprăvnicel, pas' de mai fă ceva dacă-ți dă mîna!

Să te fi mușcat șarpele de inimă să mergi noaptea cu caii în grîul boieresc, că te și pomenia că te calcă Baltag cînd nici cu gîndul nu gîndia!

Par'că ieșia din pămînt! Și nu zicea nimic pîn' nu se apropia bine de tine. Se furișa ca un șarpe, fără să-l simți și, cînd te avea în sfîrcul harapnicului, te 'ncingea cu el de săria ars în sus.

— Da' bine, vericule, așa ne fuse vorba?

Asta era vorba lui. O! Să nu fi încercat să te puî de pricină cu Sima Baltag! Un flăcău, mai colțat, s'a prins odată la horă că el o să se ducă să mîie cu caii în grîul boierului și, de l-o aduce vîntul pe Baltag la el, are să-i dea o bătaie soră cu moartea.

Dar prin puterea nopții s'a pomenit ars ca de fulger peste ochi:

— Da' bine, vericule, așa ne fuse vorba?

Era Baltag! Cînd venise? Pe unde venise?

Flăcăul a ridicat ciomagul în sus, dar n'a putut izbi, căci Baltag sta stîlp de cremene 'nnaintea lui:

— Să nu te muște șarpele de inimă să dai în mine, că nu mai vezi ziua de mîine.

Și era atîta furtună de spaimă în vocea lui hotărită, că ciomagul flăcăului a căzut la pămînt fără știrea lui.

Nu mai avuseșe boierul Cornea om ca Baltag pe moșia lui. Și, fiindcă nu mai avuseșe, nici n'a știut să-l prețuiască 'n deajuns.

Într'o bună zi, veni la arman să vază cum merg mașinile și, ce i s'o fi năzărit, că tăbari cu gura pe Baltag. Asta n'a zis nimic la început. De!.. Sluga trebuie să rabde de la boier, nu boierul de la slugă. Dar, cum Ghiță Cornea blîdogoria 'nainte și-zbiera: «Îmi mîncăți pîinea de pomană, puturoșilor!», Baltag și-a scos frumusele căciula din cap și s'a apropiat de el. Pe fruntea lui brobonată de sudoare, o vîină albastră se umflase de credeai că stă să plesnească, iar ochii mici îi jucau în cap ca doi tăciuni ce răsar de supt cenușă.

— Boieru'e, să-mi dai simbria pe cît ți-am slujit, că mă duc.

Și, cît era de aprins boierul, s'a potolit de-odată de par'c'ai fi turdat pe el o găleată cu apă rece. Căci boierul Cornea se cam pricepea la oameni și vedea el bine că ochii aceia mici, neastîmpărați, înveninați nu-s ochi de fleac, bun de încins în harapnic.

— Bine! Să vii Duminecă să te socotesc și să te duci cu Dumnezeu, dacă ți s'a urit la mine!

Te puî cu hoțul?! Toată munca strînsă la arman, în șiri. Vine

intr'o noapte, îți dă foc și... mai ea urma hoțului. Și... dacă-l veți prinde, ce-o să-i iei? Mai bine: «na-ți, nene, ce-î al tău, și s'auzim de bine!».

De la boier, s'a băgat argat la popa din Viișoara, căci Baltag știa să muncească, nu glumă. Popa avea 20 de pogoane ohamnice, 5 ale bisericii și mai lua în fiecă an 10—15 pogoane de la boier. Tinăr și el și preoteasa, popa muncia de multe ori în rînd cu argații lui, și era foarte mulțumit și el și preoteasa de Sima Baltag, care-î slugăria iaca trei ani la Sfîntă-Măria mică.

— Las' nepoate, lasă — zicea de multe ori popa. Mai slugărești la mine doi-trei ani pînă îți vei agonisi și tu o brumă de părăluțe, și te-î gospodări aci la noi. Slavă Domnului: urit nu ești, bătrîn nu ești, bețiv nu ești. Pentru oamenii de ispravă are Dumnezeu de știre.

Și acum, în vreme ce plugul creșta și spinteca pămîntul fraged, rostogolindu-î brazdele negre pe cormană, Baltag mergea în urma lui și îngîna o frîntură de cîntec bătrînesc.

Încet-încet glasul i se lămuria, i se 'nviora, și din pieptul lui puternic se revărsa și plutia pe întinderea ogoarelor cîntecul hoțului de cai :

«Și iar verde și-o răsură,

«Călușei cum se fură :

«Pe negură și pe bură,

«Se fură din bătătură,

«Pe negură și pe ceată

«Se fură de dmineață.

«Și iar verde și-o lalea

«Lată-î, lată Dunărea,

«Și-a treut neica prin ea

«Cu trei cai alătura...»

Dar de-odată cîntecul i s'a curmat într'un oftat scurt, înnăbușit în gît... Și toată viața lui de pînă atunci i se depăna în minte...

Se pomenește de mic copil fără părinți și slugărise pe la străini. Cînd era flăcăiandru, a intrat la cai boierești. În satul lui, în satul Domnița, tot plugarul avea calul lui de călărie — în afară de vitele din jug, iar boierul avea herghelia strașnică, de care se vorbea la trei poștii împrejur.

Și, fiindcă boierul era foarte mulțumit de flăcăiandru nostru, i-a dăruit la un Paște un mînz roib, născut în Vinerea Patimilor.

Sima se lipise cu tot sufletul de roibulețul lui și toată ziua îl giugulua, învățîndu-l să mănînce, cu timpul, din mînă.

Îi era atît de drag cînd îl vedea 'nnăltuț în picioare, cu fluierul suptîr de cal de soi, crescînd la lumina și căldura soarelui bine-făcător !

Cînd îl vedea pornind în sărituri ușoare de ogar, se lua cu el la întrecere, și atunci mînzul gonit și mai furtunatic și mai nebun.

Iar, după ce simțea că s'a cam depărtat de Sima, se opria, se întorcea, se uita la el par'că i-ar fi zis: «Hai, iar la întrecere!» și pornia apoi în spre el, cu capu'n piept, cu codița birzoii în vînt, cu nările deschise, roșii ca ale unui pui de scorpie.

Îi era drag ca ochii din cap cînd îl vedea cum zvîrle cu picioarele de dinnapoî, par'că s'ar fi bătut cu un haitic de lupi. Și atunci se ducea la el, îl mîngîia pe coamă, pe botișor, și-l lua 'n spinare ca pe un miel.

Cit a dorit el, copilul-sărman și oropsit, să aibă căluțul lui! Cînd se ducea pe la cite o nuntă, îi plîngeau ochii după colăcerii ce-și încurau caii sprinteni, cu coamele împodobite numai în cordele, cu cozile împletite strîns, cu nările deschise, largi, roșii ca jarul aprins! Și acum iată că are și el un cal. Un căluț mititel, un mînz. Dar mînzul crește și se face noaten, iar noatenul se face cal de șea, și atunci... Oh! îi venia să se dea tumba de bucurie, cînd se gîndia că peste trei ani se va găti și el frumos și va colăcări cu alți flăcăi la nunțile din sat. Căci lui par'că-i spunea inima că pe Roibulețul lui nu-l va rămînea nici-un cal...

Și așa a și fost!

Cînd s'a arătat el întăia oară colăcerel tînăr, flăcăii l-au luat cam în bătaie de joc:

— Păzia, mai vere, că vine Făt-Frumos din poveste!

— Mămăligă, mamă, că-s colăcer!

— La o parte fetelor, ca eū sunt călare și nu pot abate.

Hei! Dar cînd s'aū pornit colăcerii spre biserică, Sima Baltag a trosnit din biciū și a chiuit de s'a auzit pînă 'n capu' satului, și Roibul lui nebun a sărit peste gardu 'nalt de-un stînjén domnesc și, cetluit în pulpe vînjoase, de oțel, zbura sălbatec. Iar călărețul lui nu mai știa pe ce lume trăiește. Vedea numai ca 'ntr'un vis cum trec, cum iug înapoī casele, pomii, oamenii, vitele, puțurile, și ochi-i ardeaū par'că i-ar fi ținut pe jăratec.

Și minile lui se încheșaseră pe frîu, și batista de la gît îi flutura pe la urechi, cîntîndu-i.

Simția c'ar fi făcut cremenea praf în mîni.

Era flăcăū!

Toată viața lui oropsită de copil fără părinți, slugărind pe cinci poli simbrie pe an și două perechi de opinci, era acum răscumpărată, cu vîrf și 'ndesat, de această goană de colăcer neîntrecut.

Și n'a mai fost cal care să-l întrecă pe Roibul lui Baltag. Iar flăcăii cari întăiū rîdeau de Sima, acum îl cinstiau cînd îl vedeau pe la horă, căci Sima avea pumn de plumb și, cînd nu-ī mai ajungea pumnul, rupea parul din gard și ciomăgia o ceată întregă...

...Și iată că într'o zi un flăcăū, Costea Martac, se abātu pe la herghelia boierească. Scoase din sin o azimă caldă și mușca din ea cu poftă.

— Hai noroc! măi frate Simo!

— Noroc să dea Dumnezeu, măi vericule!

— D'apoī: ce mai? ce mai?

— Ia, cu slujba, măi Costea.

— Na, măi Simo, și ție nițică azimă.

Mai adineaorī a scos-o mama din cuptor.

Și flăcăii mușcaū cu vioiciune din azima caldă — calduță — învelită într'o foaie de hrean.

Roibul lui Sima, învățat să iea din mîna stăpînului, cum a simțit că mîncă, a venit la el. Sima i-a dat o frîntură, dar calul n'a putut-o mînce, de caldă ce era.

— Păcat, măi Costea! Să știi că nici mie nu-mi merge la inimă, dacă nu-î dau și Roibului o frîntură. Păcat că-î prea ferbinte!

— Stăi, măi vere, că am eu o frîntură de pită în buzunar... mi se pare. Sima a luat frîntura de pine rece, a rupt'o 'n bucățele mărunte, și dete calului să minînce.

A doua zi, Roibul era mort. Îl fulgerase talanul!

Sima Baltag n'a spus nimic. A lăcrămat însă pe înfundate de dorul calului. A mai slujit la boier două luni și a plecat. Unde? Dumnezeu știe! Nu s'a mai auzit nimic de el. La patru luni după istoria cu Roibul, s'a întors și Sima Baltag noaptea în țarina Domniței, în porumburi.

Era zi de țirg și Costea Martac trebuia să se ducă la oraș. Îl va pîndi cînd s'o întoarce și — de va fi singur — îi va face de petrecanie. Cum ține de bine minte toate amănuntele zilei aceleia cînd a răpus el o viață de om!...

De amîndouă părțile drumului prăfuit se întindeau lanuri de porumb, inspicat, mare, să nu te vezi călare din el. O adiere ușoară trecea prin foile de porumb răsucite de arșiță și străbătea tot lanul, înfiorîndu-l.

Zbirniit de musculițe iuți și mici. Țiriitul lăcustelor îi sfredelia urechile.

Baltag sta pe un mușuroi cu pușca pe genunchi. Într'o țevă a aliced lup pentru cal; într'alta, glonț pentru Martac.

Capul plecat puțin în jos, îi atîrna greu ca de plumb. În vinele lui de oțel călit vijiiă singele ferbinte ca un clocotitor virtej de foc... Crimpeie de gînduri îi răsăriau în minte, luminau o clipă și se stîngeau ca luminărelele bătute de yinturi... Numai un gînd îi sta lămurit în minte: «ce bine-a făcut el de nu l-a omorît pe Martac pe loc, după moartea Roibului!». L-ar fi prins, l-ar fi închis și n'ar mai fi văzut lumina zilei. Pe cită vreme acum!... Toată lumea îl ține răsuît. Căci Baltag nu credea că i-a perit Roibul de talan; el ar fi pus mîna pe cruce că i l-a otrăvit Martac.

Une ori însă, de-atîta așteptare, i se făcea negru înaintea ochilor... Alte ori simția că i s'ar fi golit capul, ca și cum i s'ar fi topit creierii dinnăuntru... Și o sudoare necurmată îi brobona fruntea. O simția cum izvorია la rădăcina părului, în picuri. Auzi: pic!... pic!... pic!... Așa o fi izvorînd și apa din pămînt. Un șir de furnici îi trecu odată peste piciorul drept. Cu o mișcare iute, Sima ucise cîteva din ele. Celelalte, aruncate de scuturătura piciorului, se pierdură prin țarina fierbinte.

De-asupra, cerul albăstriu, neclintit, ca o uriașă trîmbă de mătasă nouă... Un brotăcel cerea ploaie, lipit pe o frunză de porumb.

...Văzduhul se răcorise în spre seară, și o gură de Austria începu să sufle peste țarina arsă de soare... Perdele de praf măturau drumul, învîrtejindu-se une ori în suluri albe. Țipenie de om prin porumb... Printre mușuroaie crescuse iarbă, pe ici colo. Și Sima se uita la ea parc'ar fi văzut-o acîi întăia oară. Uite: ici știr: colea, păiușul

¹ Dalacul.

oilor ; dincoace, mierea ursului... Se găsește loc pentru orice buruiană pe pământul lui-Dumnezeu... De odată s'a ridicat în picioare, căci a auzit tropot de cal. A ieșit în marginea lanului și s'a uitat cu băgare de seamă: Costea Martac venia de la târg... Nici pomeneală de căruță pe drum... S'a dat înapoi și a tras cocoșele : «Acum!... Acum!... Drept în cap!... Întăiui calul, și pe urmă pe el... Calul fulgerat în ochi s'a prăbușit de odată la pământ, par'că i-ar fi tăiat cineva picioarele...

Călărețul a căzut cu piciorul supt șea.

— Stăi, măi vere Martac, să-ți plătesc!

Și pușca a bufnit înfundat, adormind pe vecie pe călăreț, alături de calul schilodit... O șuviță suptire de fum mai tremura prin porumb ca o ruptură de văl, dar în curînd pieri, și pacea învăli din nou țarina înflorată de primele umbre ale înserării...

A plecat apoi, Baltag; a plecat, și a fost bun plecat...

...Toate acestea le depăna acum în minte argatul popesc, mergînd tăcut în urma plugului.

Cum aū trecut toate!... Dar ce mult i se pare de-atunci!...

(Sfîrșitul în n-r. viitor.)

C. SANDU-ALDEA.

FIÎ CUMINTE...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cînd sfîrși bunica basmul cu 'mpăratu-cerșitor,

Mă trezii de-odată 'n vorbă și-î spusei încetișor :

— «Nu măi vreau tîmplar, bunico... eū mă fac un împărat!»

Ea m'a ridicat în brațe și duios m'a sărutat...

Dar... cum îi spuneam într'una dorul mieū... o rugăminte,

Ea mi-a zis să fiū cumințe.

Cînd apoi fugiam de-acasă și-mi uitam să măi reviu,

Pe la margini de pădure, ori prin lunci umblînd pustiū,

Într'o zi 'n amurg de seară le spusei la-toți ai mei

C'am văzut pe Cósınzeana la izvorul de supt tei.

— «Am văzut-o...» Toți ai casei, îngrijați de-așa cuvinte,

Toți mi-aū zis să fiū cumințe.

Mama, — stam la mama 'n poală, în amurg afar' pe prag.

Mama se uita la mine, mă pierdea din ochi de drag

Și-mi spunea s'ajuņg domn mare cu trăsuri și cu feciori...

Eū vedeam cum zboară fluturi peste luncile cu flori...

— «Dă-mi un flutur...» Biata mamă, sărutîndu-mă fierbinte,

Iar mi-a zis să fiū cumințe.

Maî târziu... vrăjit de lună, nopți întregi steteam cu ea,
 Îi spuneam de cîte 'n stele și ea cîte nu-mi spunea!
 Și-aș fi vrut atunci la ceruri să mă 'nnalț de-odat'... să zbor,
 — Vis... de-apururi rămînea-vei visul unui visător! —
 Și cînd îmi văzură fața mai trecută ca 'nnainte,
 Toți mi-au zis să fiu cuminte.

Și-apoi cea d'întîiu iubire — s'a aprins..., s'a stins, — și-atunci
 Nu mai răsăria nici soare, nu creșteau nici flori pe lunci,
 Și cînd toți vorbeau în preajmă-mi de speranțe, de noroc,
 Viața mea era pustie ca o vatră fără foc...
 Li spuneam la toți că nu văd decît umbre și morminte...
 Toți mi-au zis să fiu cuminte.

Am văzut că nu-s ca alții..., n'am rîvnit să fiu ca ei,
 Mi-a plăcut să las s'adoarmă Consinzenele pe zmei,
 Mi-a plăcut să văd un zîmbet stăpînînd peste pămînt,
 Mi-a plăcut să 'nnalț femeia, să mă pierd în cerul sfînt,
 Și, pe cînd iubiam din suflet, plutitor pe jurăminte,
 Toți mi-au zis să fiu cuminte.

«Fii cuminte, fii cuminte...», vorbe pline de 'nțeles,
 Mi-ați sunat odinioară și-mi sunați și-acum ades...
 Dar, de 'ncerc cîte odată glasul vostru să-l ascult,
 Din adîncul firii mele, ca un cîntec de demult,
 Se deșteaptă și se 'nnalță o duioasă rugăminte:
 Nu 'ncerca să fii cuminte!...

Z. BIRSAN.

DINTR'ALE BĂTRÎNILOR

O vorbă veche zice: dacă n'ai un bătrîn, atunci să ți-l cumperi. Eu însă n'am nevoie să fac o asemenea cheltuială, căci îmi am bătrînul meu: E Moș Sănducă. «Cine nu mă știe, mă vinde, dar cine mă cunoaște, mă cumpără», zice el cînd nu-l prea bagî în samă. Și are dreptate, căci Moș Sănducă e o cronică vie a satului nostru. Doamne, multe mai știe și frumos le mai povestește; de-a mai mare dragul să-l ascuți!

Și poate că are dreptate să «știe și toaca în cer», după cum îi zicem noi în glumă, căci e om vechiu. «Așa l-am apucat», îți răspund toți din

sat. dacă-i întrebă de vîrsta lui Moș Sănducă. Dar, cu toată greutatea anilor săi, moșneagul nu se dă: e încă dîrz și chefos și gata să-ți arunce cite un «pont» cînd îi cază la îndămină.

Îmi place mult acest bătrîn «din vremile apuse».

Și astăzi l-am chemat pe la mine, ca să măi stăm de vorbă, și-l aștept să pice din clipă în clipă.

* * *

— Bine te-am găsit, nepoate!

— Bine-ai venit, Moș Sănducă.

— D'apoi tot singur ca un cuc?

— Tot, Moș Sănducă!

— Minince-te puricii și-o mie de galbeni și: să-mi dai și mie măcar doi, d'apoi nu știi, că fiecare Român trebuie să aibă la casa lui o miță și-o nevastă?... Miță că ai, dar nevastă?

— Apoi a fi ea ș'aceia, și poate cit de degrabă, c'am pus gînd la Dumnezeu să mă gospodăresc.

— Atunci dar, într'un ceas cu noroc!

Ce-am făcut nu măi întorc.

— Amin și Doamne ajută, Moș Sănducă.

— Da, nepoate, tot omul trebuie să-și face rostul în lume. Numai să deschizi bine ochii, pentru că însurătoarea nu-i măr de mușcat și de aruncat.

Trebuie multă băgare de samă la o treabă ca asta; nu de alta, dar nu care cumva să se întimple, Doamne ferește, să aduci pe dracu 'n casă cu lăutari, ș'apoi să nu-l poți scoate nici cu toți popii din sat.

Să nu-ți fie cu supărare că-ți vorbesc așa, dar mie unuia drept să-ți spun că nu-mi prea plac gospodăriile ce se fac astăzi. Las că unele nici nu țin mult; ia de Joi până măi apoi, și pe urmă aține-te: desfaceri peste desfaceri. Curat par'că a venit vremea de-apoi.

— Ba nu zău, Moș Sănducă, dumneata ai văzut multe și știi multe. Ce zici de atîtea desfaceri de gospodării din ziua de astăzi. Oare, care să fie pricina? Măi de mult ci-că nu se prea întimpla așa ceva.

— Vezi bine că nu. Și știi de ce? Pentru că însurătorile se făceau măi cu chibzuială. Bătrînii noștri — vorba ceia — măsurau de zece ori și croiau odată, pe cînd dumneavoastră din ziua de astăzi, croiți fără să măi măsurați.

— A fi și așa, Moșule, dar mie mi se pare că prea-prea ne ții de rău, pe noi iștia de «lumea nouă», cum îți place să ne botezi dumneata.

— Ba să mă crezi că-i așa, cum îți spun eu. Par'că era vorba de însurătoare?

— Tocmai, și spuneați că însurătorile de astăzi nu-ți plac, pentru că se fac cu puțină chibzuială.

— Chiar așa-i; căci bagă dumneata bine de samă și vezi la ce se uită lumea de acuma, cînd pleacă pe drumul gospodăriei?

La «om»? La potrivirea ce trebuie să fie între soți? Așa! Asta li pare

floare la ureche! Averea și fuduliile, iată ce se caută astăzi. Și, pe lângă asta, cei ce au căutare mai mare sînt aceia cari știu să se schimosască mai mult.

He! hehe! pe cînd țin eu minte, căsătoriile se făceau mai cu socolă, și de aceia nu dădeau «bîca» așa de ușor ca acuma.

— Da mă rog cum se făcea alegerea soților mai înainte vreme, și la ce ținea mai cu samă bătrîni?

— Apoi, dragul mieu și a lui Dumnezeu, ceia ce se căuta mai nainte vreme era *soiul* sau *vița omului*. Mai de mult, lumea se lua după neam, și nu se pomenia amestecul de acuma.

— Și oare de ce se ținea cu atîta strășnicie la «viță?»

— De ce?... Pentru că *vița de vie, tot învie; iar cea de boz e tot răgoz; cea de urzică tot se usucă; și din coada de cîne sîtu de mălaiu nu se face nicî-odată!* Pe urmă, trebuie să mai știi că se ținea tare mult ca cei ce se luau să poarte o minte. Bătrîni căuta să fie potrivire și aici. Și aveau dreptate, pentru că în casa unde soții nu-s de o minte, acolo nu-î Doamne-ajută.

— Cu «vița» aveau mare dreptate bătrîni; dar, cum și ce fel' puteau ei izbuti să întruloace pe cei de o minte, asta, drept să-ți spun, mi se pare lucru cam greu.

— Nu tocmai, dar să vezi cît de frumos se făcea ispitirea asta!...

— Și cum se făcea?

— Apoi iaca cum: tinerii cari voiau să se ieie, după ce-și cercetau vița din care se trag, se «ispitiau» ca să vadă dacă-s de-o minte. Ispitirea asta se făcea așa: se luau la «tilcuri», și, dacă se potriveau din ele, atunci băteau palma și ziceau noroc; iar, de nu, se lăsa în cît se găsiu.

— Și mă rog ce erau tilcurile acestea?

— Ce să fie! Ia niște păcălituri.

— Nu știi să-mi spui și mie vre-o una?

— Ți-aș spune eu, dar — să vă fie fața cinstită — is cam deochiate; însă una tot ți-oiu spune.

— Spune, moșule!

— Ci-că un flăcău își pusese ochii pe o fată și ar fi dorit s'o ieie. Pleacă el într'o sară cu mai mulți s'o pețească: dar, cînd colo, nu găsesc, acasă decît pe fată. Hoțoaica i-a și înțeles cine-s și ce caută.

— Dar unde-î tată-tău? o întreabă unul dintre staroști. Ea însă și începe a îi răspunde în tilcuri:

— Apoi s'a dus, să vie, și, de-a da de-adreptul, are sa se zăbăvească, iar, de-a încunjura, are să vie mai degrabă.

— Dar mă-ta?

— Mama?... Ea îi dusă colea peste gard la o vecină, ca, din două babe bătrîne, să facă una mai tînără.

— Dar soră-ta, că par'că aveași și-o soră mai mare?

— Soră-mea?... Apoi ea șede în camară și plînge risul cel de astă vară.

Peștorii fac semn flăcăului să răspundă. Săracul! ce să răspundă, când el era o gură de vacă.

Dac'au văzut peștorii una ca asta, numai ce-au căutat să plece.

Dar, înaintea de a pleca, unul dintre peștorii o rugă pe fată să li tălmăcească răspunsurile ce li dăduse.

— Bucuroasă, zice fata, și începu să povestească :

Tata-i dus-la moară. În drumul lui, este un glod mare; dacă nu l-a încunjura, se înțelege că are să se îngloade, ba poate să-și rupă și ceva la car, și iaca zăbava. Iar, dacă a da mai pe delături, n'are nimic și are să vie mai degrabă.

Mama-i dusă la o vecină, ca din două cămeși rele, să facă una mai bună.

Soră-mea cea mai mare stă în cămară și plinge, pentru că astă vară a fost, ba la fragi, ba la zmeură, și a șuguit, când cu unul, când cu altul, și acuma o stringe briul.

— Apoi rămii sănătoasă, și Dumnezeu să-ți facă parte numai de bine, ziseră oamenii noștri, și plecară să-i caute «partea» flăcăului într'alt sat.

Și iacă așa se ispitiau mai de mult, ca să vadă dacă-s de-o minte cei ce voiau să se căsătorească.

— Dacă se făceau așa căsătoriile mai înainte vreme, bine se mai făceau. Păcat numai că lumea de astăzi a părăsit obiceiurile cele bătrânești, frumoase și de folos.

— De asta, Dumnezeu să te ierte, dar vezi că așa-i în lumea aceasta: toate se schimbă și se prefac!

P. GHEORGHEASA.

CRONICA

O istorie a Românilor din Banat, neterminată încă, a dat-o, în bibliotecă mică, ieftină, dar corect și frumos tipărită, a d-lui Enă Hodoș, din Caransebeș, d. Drăgălină. Ea cuprinde trei volume bine lucrate și în care poți găsi, când ești un cetitor obișnuit, o cetire ușoară, iar, când ești însuși istoric și destule lămuriri folositoare. Dr. George Popovici, protopopul din Lugoj, autor al unui studiu întins și îngrijit despre Unirea unei părți a Românilor de dincolo cu Roma, a vrut să dea din parte-i o astfel de lucrare. D-sa i-a pus chiar titlul de *Istoria Românilor bănățeni*, ceea ce presupune îmbrățișarea întregului subiect (cartea d-lui Drăgălină se chiamă numai «din istoria Banatului Severin»). E sigur că hărnicul cleric din Banat a întreprins multă muncă pentru a culege din cărțile cele mai felurite, ca timp de scriere, ca limbă, ca valoare, suma enormă de mici știri din care se alcătuieste cartea sa, de 424 de pagini în 8°. De sigur că nu la Lugoj putea însă să aibă cineva o idee totdeauna netedă despre însemnătatea scrierilor ce ating în treacăt istoria Românilor din Banat și

despre actualitatea unor probleme ca acelea privitoare la Geți, la Daci, la Huni și Avari în Banat. Epoca cercetărilor de acest fel, care puneau o ipotesă asupra barbarilor ce s'au strecurat la noi în locul alteia, a cam trecut. Acuma dorim să cunoaștem mai bucuros viața românească de pretutindenă (și Romanii sint căzuți pe planul al doilea). Autorul putea să lase și știrile legendare despre venirea Ungurilor și luptele lor cu așa-zii Voevozi români, între cari povestea pune și pe unul din Banat. Aceste știri nu ni mai sint de nevoie azi ca să încredințăm pe orișicine că rostul nostru de Traco-Iliri și de coloni romani a fost totdeauna pe amindouă laturile puternicei Dunări. Era bine să se înceapă cu cele d'intăiu vești despre cetățile făcute de Unguri în aceste părți și despre Banatul Severinului. Apoi s'ar fi atins ușor întâmplările mari ce s'au petrecut aici și care au înriurit și neamul nostru. Ar fi urmat ceva despre stăpînirea turcească. De acolo înainte este destul de spus despre neamul, legea, cartea românească în Banat. În a doua ediție, pe care i-o doresc, dr. Popovici va putea schimba proporțiile cărții sale, dînd cea mai mare însemnătate acestor fapte, căci nu ce e vechiu e interesant, ci numai ce e *al nostru*. Astfel el va cîștiga mai mulți cetitori pentru această carte foarte din greu muncită și scrisă destul de curgător.

*

Iconomul Ioan Mălăescu, profesor de religie la gimnaziul din T.-Jiu, ni trimete un mare volum de «conferințe» (*10 Conferințe*; T.-Jiu, Miloșescu, 1904). Părintele profesor scrie limpede, cu avînt une ori, cu destulă cunoștință a lucrurilor ce alcătuiesc cultura modernă; din cele ce spune, se vede că-i place a ceti, a împărtași prin grai și scris cele ce a cetit și cugetat, și, ceia ce e mai însemnat, că este un om cu spiritul cinstit și cu voie de a face bine. Numai un lucru: Conferințele sint bune fără îndoială, dar cele mai bune conferințe, chiar pentru cel mai bun preot de oraș, sint tot predicile, propovedaniile, cuvintele de îngropare, și cel mai sfînt, mai binefăcător Ateneu poate fi încă biserica.

*

Multă sinceritate și evlavie în descrierea călătoriei făcută la Putna de preotul econom I. Antonovici din Birlad, care a tipărit în *Făt-Frumos* cîteva documente interesante. Cărticica de 25 p. a apărut la Birlad.

*

O hazlie descriere a moravurilor electorale ce trăiesc și pînă astăzi, o dă profesorul Ciuceanu din Craiova în ultimul număr din revista *Solidaritatea* din acel oraș: articolul a fost o conferință: din cei ce-au ascultat-o, atîția vor fi trebuit să ridă... mînzește!

*

Academia Romîna a tipărit «legendele Maicei Domnului», strinse de harnicul folklorist, pâr. Sim. Fl. Marian din Suceava, în Bucovina, care datorește locul său la Academie celor mai s'aruitoare și rodnice cercetări cu privire la datinele poporului romîn, mai ales din acele părți bu-

covinene. Cartea de față, care se adauge la multele altele, ale aceluiași autor, pentru a forma o adevărată enciclopedie a vieții sufletului țărâniimii noastre, are peste 300 de pagini în 8° mare. Cuprinsul ei e mai puțin bogat însă de cum s'ar crede. În adevăr nașterea, suferințele de mamă, înălțarea la Cer unde se sălășluia acum din nou Fiul ei, menirea ei de sprijinitoare duioasă a oamenilor nedesăvârșiți, cărora face să li se ierte păcate pe care ea le-a văzut și le înțelege, — a trezit numai ecourî puține și nu tocmai adînci în închipuirea poporului. El știe mai mult să parafrazeze în versuri și în prosă povestirea evanghelică. În afară de aceasta a dat numai cîteva narațiuni, rău versificate, despre anumite dobitoace blestemate de Maica Domnului, care înlocuiește aici cine știe ce zină ciudoasă și pizmătareță din vremile păgîne, precum și legenda despre căutarea de către dînsa a lui Isus pierdut prin moartea omenească. Din această legendă sint-versiuni cîte vrea și nu vrea cineva, toate asemenea în felul începutului și în mersul faptelor, dar deosebite în amănunte. Părintele Marian le dă pe toate cîte i-au ajuns la cunoștință: a se însemna deosebirile ar fi fost greu, a se jertfi unele forme, i s'a părut culegătorului că nu e îngăduit. Cele mai multe, foarte dezlinate, nu se pot ceti de loc. Frumoasă sau avînd măcar ici și colo frumuseți, — nu e nici-una. Inspirația bisericească hotărît că n'a fost fericită la poporul nostru, ai cărui cîntăreți și-au pus sufletul numai cînd au vorbit de faptele, bucuriile și durerile oamenilor.

BCU Cluj Central University Library Cluj

N. IORGA.

*

Academia Romîna a cumpărat de la anticarul I. Fogel un caiet de *manuscrite* ale lui Eminescu: manuscrite numai într-un cît e vorba de scrisul poetului, încolo avem trei traduceri din franțuzește făcute de alții și numai copiate de poet, anume:

1. «*Smeulii nopții*», comedia într'un act de *Hippolite Lucas*, tradusă de P. I. Georgescu», cu titlul șters și schimbat în «*Un dulce sărutatî*. Comedie cu cîntece într'un act, tradus din franțuzește».

2. «*Margo Contessa*. Vodevilul într'un act, tradus din franțuzește de I. Profrîu». Autorul vodevilului nu-i indicat.

3. «*O palmă, sîu voinicosu da fricosu*. Comedie într'un act, tradusă de D. Porfrîu. (De la Theatrul francesu Palais Royal).» Autorul nu-i indicat nici aici.

Caietul are 104 pag. în 8° mic. Toate trei piesele sint scrise cu cea mai mare îngrijire caligrafică și poartă fiecare, la urmă, iscălitura M. Eminescu, autograful bine cunoscut al poetului și singurul întrebuintat de el în manuscritele și scrisorile sale, din ori-ce timp. Interesant este că scrisul poetului se aseamănă foarte mult cu scrisul din ultimii ani ai vieții sale, de și avem înaintea noastră un manuscris al său de prin anii 1868—69, cînd era sufler în trupa lui Pascali. Aceasta se vede din însăși forma manuscritele, care ne arată copii anume făcute pentru usul actorilor, apoi din însemnarea acestora în dreptul fiecărei persoane

a piesei, precum și din unele mici corecturi și ștersături în text, datorite probabil tot unor considerații de scenă. Actorii pomeniți sînt I. Caragiale, Elena Caragiale, d-șoara Dimitrescu, Brătianu, Anastasescu, Solomonescu, M-me Alexandrescu, Leoveanu, etc.

Caetul nu-i datat; numai pe pagina ultimă vedem scrisă (firește de altă mînă decît a lui Eminescu) însemnarea «*Nihil (!) regulă sine Esceptia (!), 1873 Iunie 12. Tîrgu-Vestei*».

O valoare literară ar cîștiga aceste manuscrise numai de s'ar putea ști — de la vr'un actor din acea vreme ori poate de la persoana care a vîndut anticarului caetul —, dacă nu cumva copistul Eminescu a fost ajutat în lucrarea sa de poet, ceia ce nu ne-ar uimi de loc la niște traduceri foarte îngrijite ca stil românesc. Căci ni s'au păstrat într'adevăr traduceri literare, care ar putea rușina pe unii din actualii traducători de profesie ai *Teatrului Național*. Piesele sînt de asemenea priceput alese; pline de umor sănătos, lipsite cu desăvîrșire de frivolitate, biciuind imoralitatea și pledînd pentru naivitatea vieții morale, ele ar putea înlocui și astăzi puzderia de piese ușoare (une-ori de-a dreptul imorale) pentru care pare că există o slăbiciune oarecare pînă și la conducătorii celei d'întăiu scene românești.

*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Expoziția d-lui Anghelescu, din Calea Victoriei, arată, prin lucrări deo-camdată fără pretenții mari, activitatea devotată a unui pictor stăpîn pe un talent real, deși neînchegat încă definitiv. Avem vre-o treizeci de tablouri, peisagii din natură, flori și portrete, care descoperă pe lingă cusururi și destule calități. Cu deosebire frumoase sînt florile: adevărate mici capodopere prin desăvîrșita redare a realității plastice. Am remarcat cîteva grupe din aceste flori, care par a răspîdi în jurul privitorului încîntat atmosfera însăși a mirosului și a farmecului lor. Portretele, între care un *Savant* (mai bine i s'ar fi zis *Un călugăr învățat*, căci tipul este al acestuia), apoi țerance, sînt de asemenea bine. Mai puțin norocos este d. Anghelescu în peisagiile sale, dintre care multora li lipsește aproape cu totul puterea de-a trezi în noi senzația sufletului tăinic, ce dă firei viața și poesia ce ne atrag. Dar și aici găsim, dacă nu multe unități, multe amănunte fericite ce ne fac să privim cu interes natura cu totul românească (ceia ce-i de lăudat) prinsă de observația pictorului.

Trebuie să mai fac mențiune și de modestia, aș putea zice — cu alusie la unii prea tineri și prea zgomotoși ne-artiști încă — cumpătul și bunul simț perfect al înfățișării operei d-lui Anghelescu, care nu încearcă a speria lumea cu originalități căutate și cu atitudini de preot al unei arte ce va să vie...

I. SCURTU.